

Asia C-474/19

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

18.6.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen (Ruotsi)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

13.6.2019

Valittaja:

Naturskyddsföreningen i Härryda

Göteborgs Ornitologiska Förening

Vastapuoli:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

U.T.B.

Pääasian kohde

Kahden aatteellisen yhdistyksen valitus länsstyrelsenin (lääninhallitus) päätöksestä olla toteuttamatta valvontatoimenpiteitä sellaisen hakkuuilmoituksen perusteella, joka koskee metsäaluetta, jolla on eräiden direktiivin 92/43/ETY ja 2009/147/EY nojalla suojeltujen eläinlajien elinympäristöjä.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artiklan mukainen ennakkoratkaisupyyntö, joka koskee direktiivin 93/43 12 artiklan ja direktiivin 2009/147 5 artiklan tulkintaa.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko luonnonvaraisten lintujen suojelusta 30.11.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY 5 artiklaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle käytännölle, jonka mukaan kielto koskee ainoastaan sellaisia lajeja, jotka on lueteltu luonnonvaraisten lintujen suojelusta 30.11.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY liitteessä I tai jotka on uhanalaisia jollakin tasolla tai joiden kanta vähenee pitkällä aikavälillä?
2. Onko luonnonvaraisten lintujen suojelusta 30.11.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY 5 artiklan a–d alakohdassa olevia käsitteitä ”tahallinen tappaminen/häirintä/tuhoaminen” ja luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/EY 12 artiklan a–c alakohdassa olevia käsitteitä ”tahallinen tappaminen/häiritseminen/hävittäminen” tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle käytännölle, jonka mukaan siinä tapauksessa, että toimenpiteen tarkoitus on selvästi muu kuin lajien tappaminen tai häirintä (esimerkiksi metsätaloustoimenpiteet tai maankäyttö), on oltava olemassa vaara siitä, että lajien suojelun taso heikkenee toimenpiteen johdosta, jotta kieltoja sovellettaisiin?

Ensimmäinen ja toinen kysymys esitetään muun muassa seuraavien seikkojen valossa:

- lintudirektiivin 5 artikla koskee kaikkien 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen lintulajien suojelua, ja se, miten luontotyyppidirektiivin 1 artiklan m alakohdassa määritellään yksilöt,
 - kysymys lajin suojelun tasosta näyttää olevan merkityksellinen vasta luontotyyppidirektiivin 16 artiklan mukaista poikkeusta (joka edellyttää, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole eikä poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella) ja lintudirektiivin 9 artiklan mukaista poikkeusta (joka ei saa olla ristiriidassa tämän direktiivin kanssa, jonka 2 artiklassa jäsenvaltiot veloitetaan toteuttamaan kaikki tarvittavat toimenpiteet 1 artiklassa tarkoitettujen lintulajien kantojen ylläpitämiseksi sellaisella tasolla, joka vastaa erityisesti ekologiaa, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia) koskevan kysymyksen yhteydessä.
3. Jos toiseen kysymykseen vastataan osittain siten, että vahinkoa on arvioitava muulla kuin yksilötasolla, jotta kieltoja sovellettaisiin, onko arviointi siinä tapauksessa tehtävä jollakin seuraavista asteikoista tai jollakin näistä tasoista:

- a. kannan tietty maantieteellisesti rajattu osa, sellaisena kuin se on määritelty a alakohdassa, esimerkiksi läänin, jäsenvaltion tai Euroopan unionin rajojen avulla,
 - b. kyseessä oleva paikallinen kanta (biologisesti eristetty lajin muista kannoista),
 - c. kyseessä oleva metapopulaatio¹,
 - d. lajin koko kanta kyseessä olevalla lajin levinneisyysalueen luonnonmaantieteellisellä alueella?
4. Onko luontotyyppien sekä luonnonvaraisen elämistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY 12 artiklan d alakohdassa tarkoitettun lisääntymisalueen osalta käsitettä ”hävittäminen/heikentäminen” tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle käytännölle, jonka mukaan siinä tapauksessa, että kyseessä olevan lajin elinympäristön jatkuva ekologinen toiminnallisuus yksittäisellä alueella varotoimenpiteistä huolimatta menetetään joko vahingoittamalla, hävittämällä tai heikentämällä, suoraan tai välillisesti, erikseen tai kumulatiivisesti, kieltoa sovelletaan vasta jos kyseessä olevan lajin suojelun taso on vaarassa heikentyä jollakin kolmannessa kysymyksessä mainituista tasoista?
5. Jos neljänteen kysymykseen vastataan osittain kielteisesti, eli siten, että vahinkoa on arvioitava muulla kuin yksittäisen alueen elinympäristön tasolla, jotta kieltoa sovellettaisiin, onko arviointi siinä tapauksessa tehtävä jollakin seuraavista asteikoista tai jollakin näistä tasoista:
- a. kannan tietty maantieteellisesti rajattu osa, sellaisena kuin se on määritelty a alakohdassa, esimerkiksi läänin, jäsenvaltion tai Euroopan unionin rajojen avulla,
 - b. kyseessä oleva paikallinen kanta (biologisesti eristetty lajin muista kannoista),
 - c. kyseessä oleva metapopulaatio,
 - d. lajin koko kanta kyseessä olevalla lajin levinneisyysalueen luonnonmaantieteellisellä alueella?

¹ Metapopulaatiolla tarkoitetaan joukkoa alapopulaatioita, joilla on heikko yhteys ja joissa tietyt alapopulaatiot kuolevat sukupuuttoon ja toiset vahvistuvat ajan myötä, ja läheisistä alapopulaatioista voidaan sijoittaa uudelleen paikkoihin, joissa on sukupuuttoon kuolleita alapopulaatioita.

Mark- och miljödomstolenin (maa- ja ympäristötuomioistuin) esittämään toiseen ja neljänteen kysymykseen sisältyy kysymys siitä, sovelletaanko direktiiveissä säädettyä tiukkaa suojelua enää lajeihin, joiden osalta direktiivin tavoite (suotuisan suojelun taso) on saavutettu.

Unionin oikeussäännöt ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joihin asiassa on vedottu

Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY 12 artikla sekä liitteet II, IV ja V

Luonnonvaraisten lintujen suojelusta 30.11.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/ETY 5 artikla ja liitteet I–III

Euroopan komission ohjeet yhteisön tärkeinä pitämien eläinlajien tiukasta suojelusta luontotyyppien suojelusta annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY (lopullinen versio, helmikuu 2007) mukaisesti

Tuomio 30.1.2002, komissio v. Kreikka, C-103/00, EU:C:2002:60

Tuomio 18.5.2006, komissio v. Espanja, C-221/04, EU:C:2006:329

Tuomio 14.6.2007, komissio v. Suomi, C-342/05, EU:C:2007:341

Tuomio 9.6.2011, komissio v. Ranska, C-383/09, EU:C:2011:369

Tuomio 10.11.2016, komissio v. Kreikka, C-504/14, EU:C:2016:847

Tuomio 17.4.2018, komissio v. Puola, C-441/17, EU:C:2018:255, 237 kohta

Ratkaisuehdotus asiassa C-6/04, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta, EU:C:2005:372

Ratkaisuehdotus asiassa C-221/04, komissio v. Espanja, EU:C:2005:777

Kansalliset säännökset ja kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytäntö, joihin on viitattu

Metsänhoitolaki (skogsvårdslag (1979:429))

Ympäristökaaren (miljöbalk (1998:809)) 8 luvun 1 §

Lajien suojelusta annetun asetuksen (artskyddsförordning (2007:845)) 4 §, liite 1

Skogsstyrelsenin (Ruotsin Metsähallitus) määräykset ja yleiset ohjeet (SKFS 2011:7), sellaisina kuin ne ovat muutettuina SKSFS 2013:2:lla

Naturvårdsverketin (Ruotsin ympäristönsuojeluviranomainen) käsikirja lajien suojelusta annetusta asetuksesta, 2009:2, 1. painos, huhtikuu 2009

Mark- och miljööverdomstolenin (ylempi maa- ja ympäristötuomioistuim) tuomio asiassa M 11317-14

Mark- och miljööverdomstolenin tuomio asiassa M 9914-15

Mark- och miljööverdomstolenin tuomio asiassa M 10104-17

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Asiassa on kyse Skogsstyrelsenille tehdystä hakkuilmoituksesta, joka koskee Härrydan kunnassa sijaitsevaa metsäaluetta. Ilmoitus koskee pätehakkuuta, mikä merkitsee sitä, että kaikki puut poistetaan lukuun ottamatta rajallista määrää puita, jotka Skogsstyrelsenin ohjeiden mukaan on säilytettävä.
- 2 Kyseisellä metsäalueella on seuraavien lintulajien elinympäristöt: pikkutikka (*Dryobates minor*), metso (*Tetrao urogallus*), mehiläishaukka (*Pernis apivorus*), kanahaukka (*Accipiter gentilis*) ja hippiäinen (*Regulus regulus*). Alueella saattaa esiintyä myös viitasammakoita (*Rana arvalis*). Nämä lajit hyödyntävät hyvin todennäköisesti aluetta lisääntymiseen ja hakkuu merkitsisi sitä, että lajien yksilöitä häiritään tai tapetaan riippuen siitä, missä vaiheessa kunkin lajin elinkaarta hakkuu toteutetaan. Hakkuuhetkellä alueella olevat munat tuhoutuvat.
- 3 Skogsstyrelsen antoi valvontaviranomaisena erityisiä ohjeita toteutettavista varotoimenpiteistä ja katsoi, ettei hakkuu ollut ristiriidassa yhdenkään lajien suojelusta annetussa asetuksessa – joka on se säädös, jolla direktiivissä 92/43 ja 2009/147 säädetty tiukka suoja saatettiin osaksi Ruotsin lainsäädäntöä – säädetyn kiellon kanssa edellyttäen, että ohjeita noudatettiin. Skogsstyrelsenin määrittelemät varotoimenpiteet eivät ole oikeudellisesti sitovia, vaan ne ovat ainoastaan suosituksia.
- 4 Naturskyddsföreningen i Härryda (Härrydan luonnonsuojeluyhdistys) ja Göteborgs Ornitologiska Förening (Göteborgin lintutieteellinen yhdistys) (jäljempänä yhdessä yhdistykset) pyysivät 17.1.2018 Länsstyrelsen i Västra Götalands läniä (Länsi-Götanmaan lääninhallitus, joka on lajien suojelusta annetun asetuksen mukaan valvontaviranomainen kyseisessä läänissä; jäljempänä länsstyrelsen) toimimaan hakkuilmoituksen ja Skogsstyrelsenin erityisten ohjeiden perusteella. Yhdistysten mukaan hakkuu oli Skogsstyrelsenin antamista ohjeista huolimatta lajien suojelusta annetussa asetuksessa säädettyjen kieltojen vastainen.
- 5 Länsstyrelsen totesi, ettei lajien suojelusta annetun asetuksen perusteella ollut syytä tehdä poikkeusta koskevaa arviointia. Näin ollen länsstyrelsen katsoi, etteivät toimenpiteet olleet lajien suojelusta annetussa asetuksessa säädettyjen

kieltojen vastaisia edellyttäen, että erityisissä ohjeissa määritellyt varotoimenpiteet toteutettaisiin.

- 6 Yhdistykset valittivat ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen länsstyrelsenin päätöksestä olla ryhtymättä valvontatoimenpiteisiin. Yhdistysten pääväitteen mukaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kumottava länsstyrelsenin päätös.

Pääasian asianosaisten pääasialliset perustelut

Yhdistykset

- 7 Suojeltuja lajeja koskevien toimintojen arvioinneissa on otettava lähtökohdaksi se, mitkä lajien tarpeet ovat siltä osin kuin on kyse elinympäristöistä, ravinnosta, suojasta ja yhteydestä muihin lajiyksilöihin. Arvioinneissa on otettava huomioon eri toimintojen kokonaisvaikutus sekä kumulatiiviset vaikutukset.
- 8 Hakkuualueella esiintyy erittäin suuri määrä suojeltuja lajeja. On selvää, ettei metsänkäyttö muodosta poikkeusta lajien suojelun osalta. Tämä ilmenee metsänkäyttöä ja direktiivin 2009/147 nojalla etusijalla olevien lintulajien esiintymistä koskevasta kansallisesta oikeuskäytännöstä (Mark- och miljööverdomstolenin tuomio asiassa M 9914-15) ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (tuomio 17.4.2018, komissio v. Puola, C-441/17). Direktiivissä 2009/147 nimenomaisesti mainittujen lintulajien lisääntymisalueiden, pesien ja munien tahallinen tuhoaminen tai vahingoittaminen on kiellettyä. Kyseisiä lintuja ei myöskään saa häiritä lisääntymis- ja jälkeläisten kasvatusaikana.
- 9 Lähialueella on dokumentoitu kuusi eri elinympäristöä, mukaan lukien metsätyyppi läntinen taiga (9010), mikä osoittaa sen, että alue on luonnonarvoltaan merkittävä. Läntisellä taigalla ei ole suotuisan suojelun tasoa, ja suuntaus on direktiivin 92/43 17 artiklan nojalla laaditun kertomuksen mukaan kielteinen kyseisen luontotyypin osalta. Nykyisin suoritettavalla lohkoavohakkuulla on vakavia vaikutuksia suojeltujen lajien elinympäristöihin ja edellytyksiin. Lisääntyvä lohkoavohakkuu pienentää useiden suojeltujen lajien elinympäristöjä.
- 10 Poikkeuksen myöntämistä koskevissa arvioinneissa otetaan huomioon toimenpiteiden vaikutus paikallisen ja alueellisen kannan suotuisan suojelun tasoon sekä elinympäristön jatkuvan ekologisen toiminnan vahingoittuminen tai heikentyminen. On huomioitava, ettei asteittainkaan heikentyminen ole sallittua. Tämä koskee myös alueen jatkuvaa ekologista toimintaa. Arvioinnissa on otettava huomioon myös kumulatiiviset vaikutukset ja sovellettava ennalta varautumisen periaatetta. Lajien elinympäristöt on lisäksi suojeltu myös silloin, kun lajit eivät käytä niitä, ja lajien suojelua koskevissa arvioinneissa arvioinnit on tehtävä jokaisen lajin osalta erikseen, kuten aiemmin on jo todettu.

- 11 Skogsstyrelsens ohjeet eivät sisällä tietoja suojeltujen lajien esiintymisestä hakkuualueella tai ilmoituksia ajallisista rajoituksista sen osalta, milloin metsätaloustoimenpiteet saadaan toteuttaa.

Länsstyrelsen

- 12 Luonnonvaraisten lintujen osalta lajien suojelusta annetussa asetuksessa säädetyt kiellot koskevat ainoastaan lajeja, jotka on merkitty B-kirjaimella kyseisen asetuksen liitteessä I ja joita näin ollen koskee unionin etu siten, että on perustettava erityisiä suojelualueita, sekä ruotsalaisen pesiviä lintuja koskevan luokituksen mukaisia uhanalaisia lajeja ja lajeja, joiden kanta on laskenut yli 50 prosenttia viimeisten 30 vuoden aikana (tai kolmen sukupolven aikana).
- 13 Jos toimenpiteen tarkoitus on selvästi muu kuin lajien tappaminen tai häiritseminen, kuten esimerkiksi metsätaloustoimenpiteiden toteuttaminen, on kohtuullista, että on oltava olemassa vaara siitä, että lajin suojelun taso heikkenee, jotta kieltoja sovellettaisiin (ks. mm. Mark- och miljööverdomstolenin tuomio asiassa M 11317-14).
- 14 Siltä osin kuin on kyse kiellosta, joka koskee eläinten lisääntymisalueiden tai levähdyspaikkojen vahingoittamista tai hävittämistä, ei ole vaatimusta tahallisuudesta. Kieltoa sovelletaan kuitenkin vasta silloin, jos kyseisen lajin suojelun taso on vaarassa heikentyä. Tätä tulkintaa tukee muun muassa Mark- och miljööverdomstolenin asiassa M 11317-14 antama tuomio, jossa kyseinen tuomioistuin länsstyrelsensin mukaan pitää erittäin tärkeänä sitä, että vaikutukset esiintyivät lajille tärkeällä alueella ("ydinalue"). Soveltaminen, jossa ei oteta huomioon vaaraa, joka liittyy suojelun tasoon vaikuttamiseen, ylittäisi monessa tapauksessa sen, mikä on tarpeen lajien suojelua koskevan tavoitteen saavuttamiseksi. Tämän taustalla ovat poikkeuksen myöntämisen tiukat edellytykset (ks. muun muassa Mark- och miljööverdomstolenin tuomio asiassa M 1713-13 ja komission ohje 5), joista seuraa, että toimenpiteitä, jotka johtavat kieltojen soveltamiseen, ei pääsääntöisesti voida toteuttaa.
- 15 Tiivistetysti voidaan todeta, että länsstyrelsensin arviointi siitä, milloin lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:n 4 momentissa säädettyä kieltoa sovelletaan, on se, että jatkuvan ekologisen toiminnan menettäminen (vahingoittamalla, hävittämällä tai heikentämällä) kyseessä olevan lajin elinympäristön osalta muodostaa säännöksessä tarkoitetun vahingoittamisen tai hävittämisen. Jotta kieltoa sovellettaisiin, vaaditaan samalla kuitenkin myös, että on olemassa vaara siitä, että lajin suojelun taso heikkenee.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 16 Direktiivin 92/43 12 artiklassa ja direktiivin 2009/147 5 artiklassa säädetyt kiellot on pantu täytäntöön lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:n 1 ja 2 momentilla. Lajien suojelusta annetun asetuksen 14 §:n mukaan länsstyrelsens voi

yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen 4 §:ssä säädetyistä kielloista. Nyt käsiteltävässä asiassa länsstyrelsen on katsonut, ettei poikkeus ole tarpeen kyseessä olevan hakkuun osalta, joten länsstyrelsenin mukaan lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:ssä säädetyt kieltoja ei sovelleta. Länsstyrelsen on tältä osin tukeutunut Mark- ja miljööverdomstolenin antamiin ratkaisuihin.

- 17 Mark- ja miljööverdomstolen on asiassa M 11317-14 antamassaan tuomiossa katsonut, että on kohtuullista edellyttää, että olemassa vaara siitä, että suojeltavan lajin suojelun tasoon vaikutetaan alueella, jotta lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyt kieltoja voidaan soveltaa, jos on selvää, että toiminnan tarkoituksena ei ole eläinlajien tappaminen tai häiritseminen. Mark- ja miljööverdomstolen katsoo, ettei toiminnan vaikutusta kyseessä olevien lajien suojelun tasoon pidä arvioida ainoastaan merkityksellisellä luonnonmaantieteellisellä alueella vaan myös paikallisesti. Tämän arvioinnin rajaaminen on Mark- ja miljööverdomstolenin mukaan tehtävä ottamalla huomioon se, mistä lajista on kyse. Mark- ja miljööverdomstolenin käsittelemässä asiassa kyseessä oleva toiminta johtaisi siihen, että direktiivin 92/43 nojalla tiukkaa suojelua edellyttävien lajien yksilöiden lisääntymispaikat hävitettäisiin. Mark- ja miljööverdomstolen myönsi luvan toiminnalle ja liitti siihen vaatimuksen suojelutoimenpiteistä, jotka muodostuivat kyseessä olevien lajien lisääntymispaikkojen luomisesta alueelle Gotlannin pohjoisosassa, missä lajien kanta sijaitsee. Mark- ja miljööverdomstolen totesi, että suojelutoimenpiteet merkitsivät sitä, ettei lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:ssä säädetyt kieltoja voitu soveltaa.
- 18 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pääasiallinen kysymys on, sovelletaanko direktiivissä 92/43 säädettyä tiukkaa suojelua enää lajeihin, joiden osalta direktiivin tavoite suotuisan suojelun tasosta on saavutettu.
- 19 Tätä taustaa vasten ja ottaen huomioon asian olosuhteet ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt joitakin kysymyksiä kansallisen käytännön, joka koskee arviointia toimenpiteiden tarkoituksesta sekä niiden vaikutuksesta suojeltujen lajien suojelun tasoon, yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo ensinnäkin, onko direktiivin 2009/147 kanssa yhteensopivaa, että kansallisessa oikeuskäytännössä edellytetään, että laji luetellaan kyseisen direktiivin liitteessä I, jotta se kuuluisi mainitun direktiivin 5 artiklassa säädetyjen kieltojen soveltamisalaan, tai että laji on jollakin tasolla uhanalainen tai että sen kanta vähenee pitkällä aikavälillä, jotta se kuuluisi mainitun kiellon soveltamisalaan.
- 21 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo, onko direktiivin 92/43 12 artiklan ja direktiivin 2009/147 5 artiklan kanssa yhteensopivaa, että kansallisessa käytännössä edellytetään, että on oltava olemassa vaara lajin suojelun tason heikentymisestä, jotta toimenpiteen, jonka tarkoitus ei selvästikään ole suojeltujen lajien yksilöiden tappaminen tai häiritseminen tai sellaisten lajien

munien tuhoaminen, katsotaan olevan ristiriidassa lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:ssä säädettyjen kieltojen kanssa.

- 22 Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko direktiivin 92/43 12 artiklan d alakohdan kanssa yhteensopivaa, että kansallisessa käytännössä edellytetään, että on oltava olemassa vaara suojeltavan lajin suojelun tason heikentymisestä, jotta lajien suojelusta annetun asetuksen 4 §:ssä säädettyä kieltoa voidaan soveltaa, kun kyseessä olevan lajin elinympäristön jatkuva ekologinen toiminnallisuus yksittäisellä alueella menetetään varotoimenpiteiden toteuttamisesta huolimatta. Tämä jatkuvan ekologisen toiminnallisuuden menettäminen voi aiheutua joko vahingoittamisesta, hävittämisestä tai heikentymisestä, joka voi olla suoraa tai välillistä ja tapahtua erikseen tai kumulatiivisesti.
- 23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lopuksi, millä tasolla vahinkoa on arvioitava, jos sitä ei ole tarkoitus arvioida yksilötasolla.

TYÖASIAKIRJA